

Nr 925

Av herr Hamrin i Jönköping m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.

(Lika lydande med motion nr 786 i Första kammaren)

I sin specialutredning »Decentraliserad universitetsutbildning» visar experterna Orring och Wernberg, att antalet filialorter kan begränsas till fem och att det är lämpligt att låta Örebro, Karlstad, Linköping, Jönköping och sedermera Sundsvall bli orter för decentraliserad akademisk undervisning, varvid det är möjligt att för dessa orter finna naturliga upptagningsområden och goda kommunikationer med studieorten (SOU 1965: 12 s. 453). Utredarna framhåller, att skäl kan anföras för att universitetsfilial bör förläggas till sådana orter som inom dagligt reseavstånd har det största antalet presumtiva recentiorer och finner det skäligt att antaga att elever bosatta inom uppenbara inackorderingszoner i förhållande till filialorterna i betydande utsträckning kan förmodas komma att prioritera studier vid moderuniversitetet (SOU 1965: 12 s. 437 f.). De framhåller även, att antalet g-elever inom inackorderingsavstånd för en växjöregion kan beräknas uppgå till ca 85 % av totala antalet studerande inom regionen och att med hänsyn till närheten till Lund en betydande andel av recentiorerna inom växjöregionen kan föredra att inackordera sig vid moderuniversitetet (SOU 1965: 12 s. 449). Möjligheterna att från angivna förutsättningar avgränsa universitetsregioner framgår av särskilt kartmaterial i specialutredningen. Växjö bör enligt detta material ingå i regionen för Lunds universitet eller i regionen för en universitetsfilial i Jönköping. Till jönköpingsregionen föres även delar av Västergötland (SOU 1965: 12 s. 443). Därest Jönköping ej skulle komma i fråga ges Kalmar klart förord framför Växjö (SOU 1965: 12 s. 459).

U 63 finner utredningsmännens motiveringar för valet av filialort i huvudsak övertygande och finner även anknytningen av filialorterna till moderuniversitetet väl motiverad. När det gäller lokaliseringen av universitetsfilialerna framlägges emellertid ett förslag som på en punkt avviker från utredningsmännens. Kommittén, som diskuterat en förläggning av den till Lund anknutna filialen till antingen Växjö eller Jönköping, förordar att den till Lund hörande filialen förlägges till Växjö med hänsyn till att kommittén föreslagit att till Linköping skall förläggas såväl pro-

pedeutisk och klinisk medicinsk utbildning och en ny teknisk högskola som decentraliserad universitetsutbildning och med hänsyn till det ringa avståndet mellan Linköping och Jönköping (SOU 1965: 11 s. 142, 235).

Synnerligen starka skäl har i remissvar framförts för att universitetsfilialen i södra Sverige skall förläggas till Jönköping. Sålunda framhåller Jönköpings stad vikten av att orter med hög centralitet utväljes, då tack vare sådana orters spontana influens på längre avstånd tillfredsställande elevunderlag kan erhållas utan tillämpning av ett hänvisningsförfarande som kommer i konflikt med rådande regionsstruktur och befolkningens spontana rörelsemönster. Med hänsyn härtill har Jönköping ett klart företräde framför Växjö såsom filialort i södra Sverige. Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller under hänvisning till nedanstående från Jönköpings stads yttrande hämtade tabell, att jönköping-huskvarnaregionen i sin centrala del är fullt jämförbar med linköpings- och örebroregionerna och att räknat inom en något vidare räjong Linköping och Örebro visserligen har större befolkningsunderlag men att därnäst Jönköping-Huskvarna kommer med ett klart försteg före övriga aktuella filialorter.

Befolkning 1964						
Avstånd	Jönköping Huskvarna	Kalmar	Karlstad	Linköping	Växjö	Örebro
1 mil	81 000	36 000	63 000	75 000	36 000	88 000
2 mil	98 000	51 000	79 000	95 000	52 000	114 000
3 mil	110 000	78 000	104 000	131 000	70 000	154 000
4 mil	151 000	99 000	133 000	294 000	98 000	222 000
5 mil	216 000	120 000	167 000	335 000	133 000	266 000

Länsstyrelsen understryker även, att Jönköpings A-region tillhör de mera folkrika och expanderande i landet och att dess befolkningstillväxt fram till år 1975 av arbetsmarknadsstyrelsen prognostiserats till 15 % och att större relativ ökning har beräknats för endast 13 av landets drygt 90 A-regioner samt att motsvarande procentsats för växjöregionen är 4 %. Den goda yrkesdifferentieringen i jönköping-huskvarnaregionen är en viktig förutsättning för en fortsatt expansiv utveckling. Jönköping har även ett utmärkt kommunikationsläge med goda landsvägar och järnvägsförbindelser samt ett modernt flygfält, varigenom staden är inlemmad i den inrikes linjeluftfarten.

Det starka lokala elevunderlaget medför, att en relativt stor del av de studerande kan bo i hemmet under studietiden, varigenom samhällets kostnader för studentbostäder blir väsentligt lägre än om filialen lokaliseras till Växjö. Jönköpings stad har i sitt yttrande gjort ett försök att beräkna storleksordningen hos dessa kostnader och därvid kommit fram till att växjöalternativet skulle medföra en merkostnad beträffande studentbostadsbyggandet med ca 4 milj. kronor eller 23 % jämfört med jönköpings-

alternativet. Även kalmaralternativet skulle ställa sig förmånligare än växjöalternativet.

Länsskolnämnden i Jönköpings län framhåller bl. a. att frekvensen universitets- och högskolestuderande för Jönköping är 6,6—7,4 % och för Växjö 8,2 %. En förläggning till Jönköping kan därför beräknas medföra en ur allmän synpunkt önskvärd höjning av frekvensen för jönköpingsregionen.

Skolöverstyrelsen framhåller i sitt remissyttrande över U 63, vilket synes böra tillmätas stor betydelse, att eftersom det spontana intresset för studier vid en filialort kan bedömas bli väsentligt mindre i dess s. k. inackorderingszon (där inackordering kan beräknas ske till ungefär samma kostnader som vid moderuniversitetet) än i resezonerna, orter med stort underlag inom ett avstånd där dagliga resor kan ske måste ges företräde som filialorter framför andra orter. På grundval av statistiken över sökande till gymnasier har skolöverstyrelsen beräknat det teoretiska antalet universitets elever inom olika räjonger på ett stort antal mera betydande centralorter och därvid visat, att Linköping, som har det största lokala underlaget, närmast följes av Örebro och Jönköping, vilka beträffande underlaget är jämställda med varandra och klart överträffar de övriga undersökta orterna. Växjö kommer först på tionde plats. Vid sin bedömning av lämplig filialort i södra Sverige finner skolöverstyrelsen, att det lokala underlaget är störst i Jönköping och att underlaget inom inackorderingszonen är lika stort för Jönköping som för Växjö samt att Jönköping dessutom är den större centralorten. Skolöverstyrelsen framhåller, att om utöver utbyggnaden i Linköping och Örebro en tredje filial skall organiseras och förläggas till södra Sverige, Jönköping och ej Växjö är den lämpligaste platsen (SÖ:s yttrande över U 63 s. 13 ff.).

Departementschefen förordar utan tvekan U 63:s förslag om förläggning till Linköping och Örebro av universitetsfilialer till Stockholm resp. Uppsala universitet (prop. s. 142). Likaså förordas, att filialen till Göteborgs universitet lokaliseras till Karlstad.

När det gäller filialen till Lunds universitet står valet enligt departementschefen mellan Jönköping, Kalmar och Växjö. Departementschefen har funnit, att samtliga tre städer kommer att kunna erbjuda de resurser filialutbildningen kräver och att från denna synpunkt ingen av orterna kan ges ett bestämt företräde. Mot en förläggning av en filial till Jönköping säges det ringa avståndet mellan Linköping och Jönköping tala. För en förläggning till Växjö anföres det geografiska företrädet, som medför de snabbare förbindelserna med Lund, och dessutom allmänna lokaliseringpolitiska skäl (prop. s. 143).

Även andra väsentliga faktorer än de som anförts av departementschefen måste emellertid beaktas vid valet av filialorten till Lunds universitet för att frågan skall kunna bedömas allsidigt och erhålla den ur allmän synpunkt bästa lösningen.

De av departementschefen anförda geografiska förhållandena, d. v. s. det ringa avståndet mellan Linköping och Jönköping samt Växjös snabba förbindelse till Lund, synes icke böra tillmätas någon avgörande betydelse. Universitetsutbildningen i Linköping torde erhålla ett fullt betryggande underlag med de av Orring—Wernberg föreslagna regionerna kring Linköping, dit bl. a. Norrköping föres, och kan därmed icke behöva rekrytera inom jönköpingsregionen i de ämnen som har planerats i en sydsvensk filial. Närheten till Linköping kan inte anses som ett argument mot Jönköping utan att också vara det mot Örebro, eftersom avståndet från Linköping är en mil kortare till Örebro än till Jönköping. Även Karlstad skulle med hänsyn till sitt läge i förhållande till Örebro — avståndet dit är också en mil kortare än avståndet Linköping—Jönköping — vara diskvalificerad som filialort, om ifrågakvarande avstånds- och attraktivitetsfaktorer skulle vara avgörande. Det kortare avståndet från Växjö till Lund, vilket medför någon timmes kortare restid till denna stad än från Jönköping till Lund, synes icke böra tillmätas någon större betydelse. Av vikt är emellertid, att i enlighet med vad som ovan anförts orter med stort underlag av studerande inom ett avstånd där dagliga resor kan ske bör ges företräde framför orter med ett mera utspritt rekryteringsunderlag. Detta ligger också helt i linje med departementschefens uttalande, att filialsystemet är en förutsättning för att studentbostadsproblemet skall kunna bemästras, då det hör medge en större frekvens hemmaboende studerande och erbjuda en vidgad inackorderingsmarknad. Denna fråga är av stor betydelse också då valet skall träffas mellan Jönköping och Växjö såsom filialort, och förhållandena talar klart till förmån för den förstnämnda av de båda städerna.

Som ovan har framhållits, kan, enligt experterna Orring och Wernberg, en betydande del av recentiorerna inom en växjöregion beräknas komma att föredra att inackordera sig vid moderuniversitetet framför att inackordera sig på filialorten. Det synes sannolikt, att Lunds universitets attraktionskraft på växjöregionen blir större än vad Linköpings kan beräknas bli på en jönköping-huskvarnaregion, vilket också har framhållits i Jönköpings stadsfullmäktiges remissyttrande.

Statistiken över hur recentiorerna från olika län fördelar sig på universitetsorter ger vid handen, att en filial i Jönköping skulle medföra en väsentligt bättre avlastning för universitetet i Lund än en filial i Växjö. Jönköpingsfilialen skulle dessutom medföra en avlastning för universitetet i Göteborg, vilket enbart är en fördel.

Departementschefen anför, att vid det slutliga avgörandet om förläggning av filialen till Lunds universitet måste även allmänna lokaliseringspolitiska skäl beaktas och finner att dessa talar för en förläggning till Växjö. Denna synpunkt utvecklas emellertid icke vidare. Allmänna lokaliseringspolitiska synpunkter har vid bedömningen av U 63:s förslag i stort framförts av flera remissinstanser, bland dem byggnadsstyrelsen och länsstyrelserna i Jönköpings och Örebro län. Såsom i det sistnämnda yttrandet framhålles

(prop. s. 113), är det angeläget att genom målinriktad lokalisering och planering bygga upp konkurrenskraftiga alternativ till de befintliga storstadsområdena. Intet tyder på att Växjö har förutsättningar att bli ett sådant alternativ. Beträffande befolkningskoncentrationer i storleksordningen 75 000—100 000 invånare ställer det sig annorlunda. De slutsatser som länsstyrelsen i Örebro län anför beträffande förutsättningarna för och effekten av en utbyggnad av örebroregionen synes i allt vara tillämpliga även på jönköping-huskvarnaregionen. Härför talar de båda regionernas stora inbördes likheter i fråga om folkmängd, inre struktur, expansionskraft och relativt läge i ett större regionalt sammanhang. Vad valet mellan Växjö och Jönköping-Huskvarna beträffar synes oss det frambragta materialet klart utvisa, att Jönköping-Huskvarna är den ur allmänna lokaliseringssynpunkter ojämförligt lämpligaste orten av de båda. Jönköping-huskvarnaregionen har ett så stort underlag för högre studier, att den ej bör förbigås till förmån för ett väsentligt mindre. Genom att universitetsutbildning nyetableras i tätbefolkade regioner relativt långt från de nuvarande universitetsorterna göres den lättare tillgänglig för en väsentligt vidgad andel av sitt potentiella elevunderlag. Det råder ur rekryteringssynpunkt stora skillnader mellan områden i närheten av universiteten och andra områden längre bort från dessa. För södra Sveriges del varierade procentandelen nybörjare vid universitet och högskolor av antalet 20-åringar åren 1958—1962 enligt U 63 (s. 135) mellan 11,3 och 10,2 för Malmöhus resp. Göteborgs och Bohus län och 6,6 för Skaraborgs län. För Jönköpings län noteras siffran 7,4 och för Kronobergs län 8,2. Också nu anförda synpunkter talar för att den sydsvenska universitetsfilialen bör förläggas till den expansiva och folkrika jönköping-huskvarnaregionen. Berättigade krav kan därvid tillgodoses, att hela det större och delvis starkt expanderande område, som har denna region som naturligt kärnområde — förutom stora delar av Småland även delar av Västergötland — skall komma i åtnjutande av den standardutveckling som utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet medför. Det måste också i detta sammanhang framhållas, att Kalmar bör ifrågakomma såsom filialort framför Växjö.

Vid lokalisering av högre utbildning av förevarande slag bör även beaktas, att förutsättningarna att i Jönköping-Huskvarna bedriva lärarutbildning är mycket goda. I regionen finns tillgång till ett betydande antal klassavdelningar på olika stadier, som kan ligga till grund för den praktiska lärarutbildningen. Skillnaderna i klassunderlag är avsevärda mellan jönköping-huskvarnaregionen och växjöregionen, och den förstnämnda har de otvetydigt bästa förutsättningarna att bära upp en lärarutbildning, som även kapacitetsmässigt fyller de krav som kan ställas. På dessa grunder har Jönköping av LUS föreslagits som lokaliseringssort för den lärarhögskolefilial i södra Sverige, som ansetts nödvändig övergångsvis för att säkra utbildningsbehovet beträffande klasslärare. Denna utbildning kommer endast i ringa omfattning att handhas av universitetslärare och förutsätter därför

inte att även universitetsutbildning finns på samma ort. Det framgår av LUS:s redogörelse, att en lärarhögskolefilial i Jönköping har mycket goda förutsättningar att vid behov utvidga sin verksamhet på ett helt annat sätt än en lärarhögskolefilial i Växjö. Det bästa sättet att tillvarataga dessa möjligheter vore att till Jönköping förutom lärarhögskolefilial även lokalisera en universitetsfilial.

Med stöd av vad som ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen med avslag på den del av Kungl. Maj:ts proposition som avser förläggning av universitetsfilial till Växjö måtte besluta, att universitetsfilialen till Lunds universitet förlägges till Jönköping.

Stockholm den 3 november 1965

		<i>Yngve Hamrin</i> i Jönköping
<i>Anders Forsberg</i>	<i>Carl-Wilh. Lothigius</i>	<i>Gösta Sterne</i>
<i>Gustaf Svensson</i> i Vä	<i>Karl Rask</i>	<i>Harald Almgren</i>
<i>Tage Magnusson</i> i Borås ¹	<i>Iris Ekroth</i>	<i>Erland Carbell</i>
<i>Sven Johansson</i>	<i>Gunnar Larsson</i> i Luttra	<i>Gunnar Hyltander</i>
<i>Axel Gustafsson</i>	<i>Olof Johansson</i>	<i>Gördis Hörnlund</i>
<i>Sten Sjöholm</i>	<i>Nancy Eriksson</i>	<i>Bengt Börjesson</i> i Falköping

Nr 926

Av herr Hansson i Skegrie m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.

(Lika lydande med motion nr 781 i Första kammaren)

Stockholm den 3 november 1965

<i>Nils G. Hansson</i> i Skegrie	<i>S. G. W. Wahlund</i>	<i>S. Vigelsbo</i>
<i>Harald Larsson</i> i Hedenäset		<i>Gustaf Svensson</i> i Vä